Fynd av avlång flatbagge *Grynocharis oblonga* L. (Coleoptera) på tall

[Records of *Grynocharis oblonga* L. (Coleoptera) on pine (*Pinus sylvestris*).]

GEOFFREY LEMDAHL

Vid ett tillfälligt besök vid Fagerör på Öland i början av juli 1998 gjorde jag ett fynd av *Grynocharis oblonga* (L.), vilken påträffades under barken på en omkullblåst och relativt grov tall (*Pinus sylvestris*). Fagerör ligger på den nordostligaste delen av ön. Området är karaktäriserat av sanddyner och vegetationen domineras helt av hedtallskog, vilken ger ett ålderdomligt intryck. Det finns gott om gamla grova tallar, både döda och levande, samt rikligt med lågor i alla nedbrytningsstadier. Undervegetationen är sparsam och domineras av lavar (*Cladina rangiferina, C. stellaris*), fläckvis växer gräs och halvgräs, särskilt *Carex arenaria*. Grova lövträd saknas i området. Spridda förekomster finns av unga lövträd, särskilt ek (< 30 cm diameter i brösthöjd). De närmaste förekomsterna av grövre ekar finns ca 500m mot nordväst, huvudsakligen som vårdträd på gårdarna längs landsvägen. Enligt anslagstavlan vid gränsen av domänreservatet, anses tallarna här vara 100-åriga. Borrningar i några slumpvist utvalda grova levande träd visade dock på åldrar mellan 140-192 år, de flesta var ihåliga varför den verkliga åldern är högre. De många grova döda tallarna kan ha betydligt högre ålder. På sin öländska resa gör Linné noteringar om dynområdena på norra Öland, vilka huvudsakligen var bevuxna med tall. På denna tid verkar dock sanddynerna varit mer aktiva, vilket säkert berodde på högre nyttjandegrad.

Vid fyndtillfället hade jag en artikel om avlånga flatbaggen och dess speciella förekomst i färskt minne (Nilsson 1997), varför jag vid första påseendet var osäker om det verkligen var *G. oblonga* jag funnit eller kanske ett ovanligt mörkt exemplar av *Ostoma ferruginea* (L.). Efter en nogrann bestämning efter nyckel hemma och senare jämförelser med exemplar ur taxonomiska samlingen på Entomologiska museet i Lund kunde den karaktäristiska artens identitet säkerställas. Exemplaret hittades under bark i en puppkammare, på undersidan av tallen vilken lutar i ca 30° vinkel mot marken, p.g.a. att det kraftiga grenverket stöttar upp. Det fallna trädet ligger i kanten av klapperstranden och är väl exponerat för solen mot öster och söder. I mitten av juni 1999 besökte jag lokalen igen och undersökte då försiktigt en stående död, relativt grov tall i solexponerat läge, inte långt från det omkullfallna trädet. Under den lösa barken hittades ytterligare ett exemplar av *G. oblonga*. I samband med fynden av mörkbaggarna, noterades även arter som t.ex. *Thymalus limbatus* (Fabr.), *Ampedus sanguineus* (L.), *A. balteatus* (L.), *Melanotus castanipes* (Payk.), *Cardiophorus ruficollis* (L.), *Arhopalus rusticus* (L.), *Anastrangalia reyi* (Heyd.) och *Rhyncolus elongatus* (Gyllh.). Undersökningar av liknande träd längre in i skogen, ett stycke från stranden har hittills inte gett några fler fynd av *G. oblonga*. Mer systematiska inventeringar är nödvändiga för att få en mer relevant uppfattning av faunan i området. Sammanfattningsvis, efter dessa anspråkslösa undersökningar, borde man ändå kunna anta att åtminstone en mindre population av *G. oblonga* lever på grova gamla tallar i området, eftersom arten anträffats två år i rad på samma lokal. Det första fyndet gjordes även i en puppkammare under bark, varför de ej enbart kan vara tillfälliga gäster på träden. Tillgången på habitat och substrat för arten måste anses som god då hedtallskogar med gamla grova träd har en relativt stor utbredning på nordligaste delen av Öland.

De närmaste släktingarna till *G. oblonga*: *Ostoma ferruginea* (L.), *Peltis grossa* (L.) och *Thymalus limbatus* (Fabr.), lever på svampangripen ved av både löv- och barrträd (Vogt 1967, Ehnström & Waldén 1986, Hyman 1992). *Calitys scabra* (Thunb.) är knuten till svampangripna barrträd (Vogt 1967, Ehnström & Waldén 1986).

Larverna av *G. oblonga* utvecklas huvudsakligen i veden, och de vuxna djuren påträffas under bark, en miljö som deras platta kroppsform är väl anpassad till. Den gemensamma nämnaren för dessa ostomider verkar således vara svampangripen ved. Även om *G. oblonga* vanligtvis påträffas på gamla grova ekar, så är den även funnen på flera olika lövträd, t.ex. asp, men även i gran (B. Ehnström, muntl.). Uppgiften i Palm (1959) om att arten även kan påträffas på barrträd under gynnsamma förhållanden är nog därför inte helt missvisande, vilket de här presenterade fynden visar. *Grynocharis oblonga* är rödlistad och placerad i hotkategori sårbar (Gärdenfors 2000).

Jag håller fullständigt med Sven G. Nilsson om att det är nödvändigt att "öka kunskapen om de hotade arternas förekomst, populationsstorlekar och ekologiska krav" (Nilsson 1997). I Sydsverige pågår främst systematiska insektsinsamlingar i lövskogsområden med gamla, grova träd och död ved. Huvudsakligen har ek- och bokdominerade skogar uppmärksammats. Det är ju mycket positivt, och detta arbete kan vara av avgörande betydelse för att trygga många hotade arters fortlevnad i landet. Men om syftet med undersökningarna är att ta reda på specifika arters biologi och totala utbredningsmönster är det enligt min mening nödvändigt att studera ett större spektrum av potentiellt möjliga biotoper. I annat fall finns en uppenbar risk för cirkelargumentering. Avsaknad av information från specifika biotoper kan innebära otillräckliga insamlingsuppgifter. För mig framstår fortfarande Thure Palms arbeten om vedlevande skalbaggar (Palm 1950, 1959) som unika med avseende på en samlad presentation av kunskapen om vedskalbaggarnas biologi. Det vore ju dock tacknämligt med ännu mer detaljerad information, då kanske i form av specialstudier av olika djurgrupper. Framstående exempel tycker jag här är Lekander m.fl. (1977), Martin (1989) och Palm (1996).

Tack

Tack till Bengt Ehnström som lämnat kompletterande uppgifter och granskat manuskriptet.

Litteratur

Ehnström, B. & Waldén, H.W. 1986. Faunavård i skogsbruket. Del 2 – Den lägre faunan.-Skogsstyrelsen 351 s.

Gärdenfors, U. 2000. Rödlistade arter i Sverige 2000. – Artdatabanken, SLU, Uppsala, 397 s.

Hyman, P.S. 1992. A review of scarse and threatened Coleoptera of Great Britain. Part 1. UK Nature Conservation, No. 3., 484 s.

Lekander, B., Bejer-Petersen, B. Kangas, E. & Bakke, A. 1977. The distribution of bark beetles in the Nordic countries. -Acta Ent. Fenn. 32:1-37.

Martin, O. 1989. Smaeldere (Coleoptera, Elateridae) fra gammel løvskov I Danmark. –Ent. Meddr. 57:1-107.

Nilsson, S.G. 1997. Mörkbaggen Grynocharis oblonga - en specialiserad vedskalbagge med reliktutbredning. -Ent. tidskr. 118(1):1-9.

Palm, E. 1996. Nordeuropas snudebiller. 1. De kortsnuede arter (Coleoptera: Curculionidae) – med saerligt henblick på den danske faunan. –Danmarks Dyreliv 7:1-356.

Palm, T. 1950. Die Holz- und Rinden-Käfer der nordschwedischen Laubbäume. Med. Fr. Statens Skogsforskningsinst. Band 40:2.

Palm, T. 1959. Die Holz- und Rinden-Käfer der Süd- und Mittelschwedischen Laubbäume. - Opusc. ent. Suppl. XVI.

Vogt, H. 1967. 48. Familie: Ostomidae. – In Fruede, H., Harde, K.W., Lohse, G.A. (eds.) Die Käfer Mitteleuropas 7, Goecke & Evers, Krefeld, 310 s.

Summary

Imagos of the peltid beetle *Grynocharis oblonga* (L.) was found during two different occations under bark of scottish pine (*Pinus sylvestris*). Nilsson (1997) present a study on the beetle from deciduous stands and discuss the biology of the species. He concludes that *G. oblonga* is specialized on sunexposed, big old deciduous trees, in particular hollow oaks and big dead standing beeches and oaks, where the species develops in in white- or brown-rotten wood. However, the results presented here suggest that the species is less specialized concerning substrate and habitat selection, as demonstrated by finds on both pine and spruce.

Geoffrey Lemdahl, Institutionen för biovetenskaper och processteknik, Växjö universitet, SE-351 95 Växjö